

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1923.

Första kammaren.

Nr 6.

Onsdagen den 31 januari.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.

Herr statsrådet *Örne* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 33, angående finansiering av Ostkustbanan; och
nr 35, angående förhöjning för år 1923 av åt vissa f. d. poststationsföreståndare och lantbrevbärare utgående understöd.

Anmälades och bordlades
statsutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående extra lönetillägg till vissa tjänstemän och betjänte; och

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts under sjunde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till bestridande av kostnader för avlöningsförhöjningar åt vissa icke-ordinarie befattningshavare inom den civila statsförvaltningen m. m.; samt

jordbruksutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av mark från kronoegendomar eller upplåtande av nyttjanderätt eller servitutsrätt till sådan mark.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Bergqvist* för tiden den 2—den 14 nästkommande februari.

Föredrogs herr *Winbergs* motion, nr 137, om skrivelse till Konungen med begäran om prövning och utredning av frågan om Sveriges snarast möjliga utträde ur Nationernas förbund. *Ang. viss motions remitterande till tillfälligt utskott.*

Herr **talmannen**: I denna motion hemställer herr Winberg, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om prövning och utredning av frågan om Sveriges snarast möjliga utträde ur Nationernas förbund.

Ang. viss motions remitterande till tillfälligt utskott.
(Forts.)

I § 38 mom. 2 riksdagsordningen stadgas, bland annat, att till konstitutionsutskottets handläggning hör att meddela utlåtanden och avgiva förslag i anledning av dit hänvisade frågor, som röra överenskommelser med främmande makter i ämnen, som ej tillhöra annat utskotts behandling.

Då herr Winbergs motion avser just en sådan fråga, vilken enligt grundlagen sålunda tillhör konstitutionsutskottets behandling, finner jag motionen vara för sent väckt, varför jag är förhindrad att framställa proposition om dess remitterande till utskott.

Herr **Winberg**: Herr talman! Jag skulle kanske icke vara fullt uppriktigt, om jag sade, att jag blev överraskad av den ståndpunkt, som talmannen förklarar sig hava intagit beträffande remissen av ifrågavarande motion. Jag har nämligen tidigare erhållit meddelande, att man möjligen komme att intaga denna ståndpunkt. Jag har vidare erfarenhet av huru en likalydande motion nyligen avlivats i andra kammaren. Det må emellertid ursäktas mig, om jag icke utan vidare kan intaga samma ståndpunkt som den av talmannen och talmanskonferensen i frågan intagna, samt ber att få anföra några synpunkter på frågan sådan jag ser densamma.

Jag lämnar därvid alldeles ur räkningen, huruvida i begreppet »främmande makter» även och utan vidare kan inrymmas en sådan institution som Nationernas förbund, då den frågan i detta sammanhang icke har någon avgörande betydelse. Jag ber emellertid att få nämna, att jag kunde hava förstått denna remissvägran, om motionen haft en annan lydelse och om den påkallat ett definitivt beslut från riksdagens sida. Det var för att undanröja de svårigheter, som enligt nu gällande grundlagsparagraf i detta avseende skulle uppstå, som jag begärde att få återtaga min motion och göra den ändring i yrkandet som nu gjorts.

När man åberopar ifrågavarande grundlagsparagraf synes det åtminstone för mig självklart att därmed avses, att alla förslag, som utmynna i direkta beslut eller positiva åtgärder från riksdagens sida i frågor som i paragrafen omförmålas och däribland även överenskommelser med främmande makter, utan vidare skola gå till konstitutionsutskottet. Så långt är jag också fullkomligt ense med talmannen beträffande tolkningen av denna paragraf. Då det däremot gäller en sådan fråga som på något sätt berör vårt medlemskap i Nationernas förbund och frågan befinner sig i ett så förberedande stadium, att man endast begär, att Kungl. Maj:t skall överväga saken, kan jag icke vara överens med talmannen om att ifrågavarande lagparagraf ovillkorligen behövers tolkas sålunda, att en dylik i ett så tidigt skede befintlig fråga ovillkorligen skall gå till konstitutionsutskottet. Det säger sig självt, att om riksdagen biträdde det i motionen framförda yrkandet och frågan ginge till Kungl. Maj:t och Kungl. Maj:t upptog densamma till prövning och därvid komme till det resultat, att ett positivt förslag framlades om utträde ur Nationernas förbund, så komme Kungl. Maj:t att sedermera för riksdagen framlägga detta förslag och då ginge frågan fullt grundlagsen-

ligt till behandling av konstitutionsutskottet. Det kan således aldrig bli ett definitivt beslut i ett ärende sådant som detta, förrän konstitutionsutskottet fått pröva frågan, när den förelägges i form av ett positivt förslag.

Ang. viss motions remitterande till tillfälligt utskott.
(Forts.)

Skulle man emellertid fortfarande vara osäker i denna punkt, tillåter jag mig erinra därom, att den 31 januari 1921 — alltså två dagar efter det den nu återopade grundlagsparagrafen med dess nuvarande lydelse trädde i kraft — väcktes av mig och en medlem av andra kammaren samma motion i kamrarna och remitterades i vardera kammaren till tillfälligt utskott. Man kan sålunda icke med hänvisning till att grundlagarna år 1921 ändrades motivera en remissvägran på ett yrkande som detta. Det förefaller mig sålunda som om denna remissvägran skulle vara att driva en formalistisk tolkning av grundlagens bestämmelser på ett sätt, som icke synes mig vara vare sig nödvändigt eller nyttigt.

Jag skall icke ingå på ett annat spørsmål, som härvidlag ligger nära till hands. En del under senare tid inträffade omständigheter synas nämligen tyda på att det ämne jag behandlar i motionen skulle vara av den sakrosanta beskaffenhet, att man över huvud taget icke vill tala därom. Jag förutsätter emellertid, att de skäl, som från talmanskonferensens och talmannens sida varit avgörande för deras ståndpunkttagande, givetvis icke hava något med den senare saken att göra.

Då jag sålunda icke kan känna mig övertygad om att den tolkning man givit ifrågavarande grundlagsparagraf ovillkorligen är den, som man måste giva densamma, hemställer jag, herr talman, att kammaren för sin del ville påyrka, att motionen remitteras till tillfälligt utskott. Jag vill redan nu meddela, att jag härvidlag kommer att begära votering, om inte annat så för att åtminstone en gång åstadkomma — »en nationell samling»!

Herr förste vice talmannen: Som kammaren torde erinra sig, förelåg vid senaste sammanträdet den av den siste talaren nämnda motionen, vari han påyrkat, att riksdagen måtte besluta, att Sverige skulle utträda ur Nationernas förbund. Med kammarens medgivande fick han återtaga motionen. Under användande av samma motivering som till den förra motionen har han nu framburit en ny motion, varav vi nyss hört klämman, nämligen angående skrivelse till Kungl. Maj:t av visst innehåll. *Innebörden* av de båda motionerna är en och densamma, och det synes otvetydigt, att grundlagens föreskrift i § 38 riksdagsordningen måste tolkas efter ordalydelsen och att således denna motion liksom den föregående måste vägras remiss till utskott.

Nu har herr Winberg anförut, att en motion med likalydande kläm som den av honom nu avgivna vid 1921 års riksdag väcktes strax efter det den grundlagsändring vidtogs, varigenom utrikesnämnden och de nyss av talmannen anförda orden i andra momentet av § 38 riksdagsordningen infördes. Därvid remitterades motionen till tillfälligt utskott. — Ja, så skedde visserligen alldeles omedelbart efter detta tillfälle, men det berodde tydligen på ett förbiseende. Nu kan ett sådant förbiseende

Ang. viss motions remitterande till tillfälligt utskott.
(Forts.)

enligt min mening icke användas såsom något prejudikat. Man kan ju även säga, att vid det tillfället under 1921 års riksdag, då den av herr Winberg omtalade motionen väcktes, voro grundlagsändringarna ännu icke sanktionerade, varför det icke var påkallat för motionärerna att i början av riksdagen inlämna en sådan motion, som fråga är om.

Om även ett förbiseende blivit begånget vid 1921 års riksdag, är därmed ingen praxis fastslagen. Varje upprepaning av ett sådant tillvägagångssätt skulle emellertid föra praxis i denna fråga in på en väg, som enligt talmanskonferensens uppfattning strider mot grundlagens tydliga bud. Herr Winberg säger visserligen, att ett sådant här förslag under alla omständigheter på ett eller annat sätt kommer till konstitutionsutskottet, och det må nu vara, men bevisar intet. —

Utom det formella skäl som jag anfört kan man även med hänsyn till realiteten säga, att när de tillfälliga utskotten väljas och sammansätts, är det utan någon tanke på att de skola behandla frågor av sådan vikt och betydelse som denna. Det är ju alldeles klart, att en sådan fråga bör behandlas av personer, som man anser härför särskilt kvalificerade, nämligen ledamöterna av konstitutionsutskottet.

Jag anser således på dessa grunder, att kammaren bör biträda herr talmannens vägran om remiss till tillfälligt utskott. Jag vill därvid anföra vad herr Winberg nyss sade, att andra kammaren har på framställning av dess talman vägrat remiss av en där väckt motion, som är likalydande med herr Winbergs.

Herr Winberg: Herr talman! Med anledning av herr förste vice talmannens yttrande vill jag till en början säga, att den motivering jag använt är lika mycket ägnad för det yrkande som nu göres som för det förra. För övrigt är motiveringen naturligtvis icke avgörande för frågan huruvida och i så fall vart en motion skall remitteras.

Vad så beträffar att de tillfälliga utskotten icke skulle väljas med tanke på att dylika frågor skulle behandlas av dessa utskott är det dock så, att de tillfälliga utskotten tidigare behandlat sådana frågor. De hava väl icke blivit sämre på senare tider.

Enligt min mening hava inga verkligt sakliga skäl föreburits för en remissvägran, men det är ju självklart, att när man intagit en viss ståndpunkt, vill man naturligtvis kvarstå på densamma. Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Möller: Herr talman! Jag måste för min del tillkännagiva, att jag delar den uppfattning, som första kammarens talman och nu senast kammarens förste vice talman uttalat beträffande denna motion. Det är alldeles uppenbart, att paragraf 38 riksdagsordningen beträffande frågor, som gälla överenskommelser med främmande makter, endast gör undantag för sådana, som skola remitteras till bevillningsutskottet — det gäller då väsentligen traktatöverenskommelser — medan alla andra motioner och förslag enligt denna grundlagsparagraf skola remitteras till konstitutionsutskottet. Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på,

att om ett förbiseende en gång blivit begånget, kan detta icke rimligen skapa praxis, men om kammaren två gånger utan vidare remitterar en motion av denna beskaffenhet till tillfälligt utskott, så är det väl fråga om, huruvida icke därigenom en praxis skulle vara skapad, men en praxis, som enligt min övertygelse uppenbarligen strider mot grundlagens bud.

Ang. viss motions remitterande till tillfälligt utskott.
(Forts.)

Då det efter min mening icke kan vara riksdagens uppgift att med en så otrolig slapphet, som detta skulle visa, behandla grundlagens bud, skall jag för min del be att få yrka, att den av första kammarens talman uttalade uppfattningen godkännes av kammaren.

Herr **Lindhagen**: Jag begärde ordet i anledning av den siste talarens framhållande av, att det var så »uppenbart», att talmannens tolkning var den enda möjliga och att det skulle leda till mycket nedslående resultat, ifall den icke följdes. Jag har upplevat många tolkningar av grundlagen beträffande motioner och frågan, om en motion skall gå till tillfälligt utskott eller ej, har varit föremål för mycket skiftande praxis, beroende på uppfattningen hos den talman, som händelsevis vid tillfället suttit på talmansstolen. Det är ett ganska svävande område, när det gäller att avgöra, huruvida en motion, där det begärs en utredning i allmänhet av en stor fråga, skall gå till det ständiga utskott, som till sist skall behandla själva sakfrågan, eller behandlas av tillfälligt utskott, till vilka senare så kallade utredningsmotioner i allmänhet brukas gå. Jag tycker nu, att det är mycket sorgligt, särskilt i denna kammare, att få motioner hänvisade till tillfälligt utskott, så jag skulle gärna se att praxis tillåte, att allesammans ginge till ständiga utskott, så att det bleve möjligt att ibland få debattera utrikesfrågor i anledning av väckt motion i båda kamrarna.

Emellertid ber jag i detta fall få erinra, att ehuru framställningar av mig i utrikespolitiska frågor i de flesta fall icke kunnat realiserats utan överenskommelser med främmande makter hava de dock sänts till tillfälligt utskott. Senast i fjol skickades mitt förslag om, att rasernas likställighet skulle bli antagen som allmän internationell lag, till tillfälligt utskott såsom utredningsmotion, men det finns ingen möjlighet att från svensk sida medverka till den frågans lösning utan att ställa i utsikt överenskommelser med främmande makter. Således, när förut en motion, likalydande med herr Winbergs senaste förslag, skickades till tillfälligt utskott, var det nog icke, som man här velat göra gällande, beroende på ett missförstånd, utan det berodde på, att man den gången tyckte, med fog för övrigt, att det var en utredningsmotion, och därför enligt gammal praxis hänvisades den dit. Frågan är svävande, man kan göra vad man vill på dessa gränsområden, och då tycker jag för min del, herr talman, att det överensstämmer mera med riksdagsordningens bud om, att var och en riksdagsman äger rätt att fritt och öppet uttala sina meningar, att då också tolka den nu ifrågasvarande paragrafen så frikostigt och milt, att när motionären kommit för sent till det ständiga utskottet, men saken ligger på gränslinjen mellan två

Ang. viss motions remitterande till tillfälligt utskott. slags utskott, låta hans talan gå till det andra, det tillfälliga utskottet, helst som det också finns prejudikat på den saken.

(Forts.) Andra kammaren har visserligen vägrat remiss på dess talmans framställning, som det yttrades här. Jag har låtit mig underrättas, att de h. talmannen personligen tyckte, att frågan borde remitteras till tillfälligt utskott, men talmanskonferensen lär ha tvungit honom att framföra en åsikt, som stred mot hans personliga. Åtminstone har det sagts mig så; jag har ju inte varit närvarande vid förhandlingarna.

Således, herr talman, jag tror det är mest i överensstämmelse med grundlagens bestämmelser om yttrandefriheten och i god överensstämmelse med gammal praxis att nu gå motionären till mötes. Huvudsaken bör väl icke vara att advokatoriskt utfinna medel att så vitt möjligt på detta rum hindra en mening att göra sig hörd. När det nu icke finns något annat utskott att hänvisa saken till, tycker jag sålunda en storsinnad tolkning av grundlagen är att föredraga framför ett formskärande in i det yttersta. Det finns enligt min mening fullgiltiga skäl att bifalla herr Winbergs yrkande, att motionen måtte remitteras till det utskott, som ännu står honom till buds.

Herr **Möller**: Med anledning av herr Lindhagens upplysning om andra kammarens talmans personliga uppfattning och talmanskonferensens förhållande till denna, en upplysning, som ju andra kammarens talman av lätt begripliga skäl icke är i tillfälle att bemöta, anser jag mig skyldig att säga, att talmanskonferensen som bekant icke kan tvinga en talman att över huvud hysa någon bestämd uppfattning i en sak, utan talmannen har själv beslutanderätt. Talmanskonferensen är nämligen ingen beslutande församling. Jag vill endast ha underrättat första kammarens ledamöter om, att herr Lindhagens framställning på denna punkt enligt sakens egen natur måste vara grundligt felaktig.

Herr **Lindhagen**: Ett moraliskt tryck, herr Möller!

Herr talmannen hemställde nu, huruvida kammaren yrkade proposition på remiss av föreliggande motion till tillfälligt utskott; och förklarade herr talmannen sig finna denna fråga vara med övervägande nej besvarad.

Herr **Winberg** begärde votering, i anledning varav uppsattes justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner herr talmannens vägran att framställa proposition å remiss till tillfälligt utskott av herr Winbergs ifrågavarande motion, nr 137, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej; påyrkar kammaren sådan proposition.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 83;

Nej — 7.

Ang. viss motions remitterande till tillfälligt utskott.
(Forts.)

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 1, 11 och 12 samt bankoutskottets utlåtanden nr 4 och 5:

Föredrogs lagutskottens memorial nr 1, i anledning av remiss från andra kammaren av en utav herr K. A. Westman m. fl. väckt motion.

Detta memorial hade följande lydelse:

»Från riksdagens andra kammare har till behandling av lagutskott hänvisats en av herr K. A. Westman m. fl. inom nämnda kammare väckt motion, nr 154, om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om lagstiftning rörande blandning av svenskt och utländskt vete vid förmalning.

Då denna motion angår ett ärende, som icke synes tillhöra lagutskotts behandling, få utskotten, enligt vid gemensamt sammanträde fattat beslut, med stöd av § 7 i de för riksdagen gällande reglementariska föreskrifter hemställa, att ovannämnda motion, nr 154, må till riksdagens andra kammare återlämnas.»

Om återlämnande från lagutskotten av en dit remitterad motion.

Herr **förste vice talmannen**: Jag får hemställa, att kammaren, i likhet med vad andra kammaren beslutat i föreliggande fråga, måtte avslå utskottets hemställan.

Herr **Hederstierna**: När lagutskottet hade denna fråga till behandling, sågo vi densamma — för att använda ett uttryck, som förste vice talmannen nyss använde i ett annat sammanhang — uteslutande reellt och funno den beröra en ren jordbruksfråga. Det gällde ju att kunna tvinga kvarnarna att köpa inländsk spannmål samtidigt som utländsk. Vi ansågo oss i lagutskottet icke precis äga den sakkunskap, som skulle erfordras för att bedöma den frågan, och menade därför att det reellt sett skulle vara lämpligast, att motionen gick till jordbruksutskottet.

Nu invändes naturligtvis från talmanskonferensens sida, att här är ifrågasatt en lag. Denna omständighet förbisågo vi naturligtvis icke i lagutskottet, men vi ansågo att, så vitt man nu kan se, motionen åtminstone i detta avseende icke för närvarande kunde leda till något resultat, utan det enda, den skulle kunna leda till, vore några andra uppslag för att vinna det mål motionärerna tänkt sig, och då vore det ytterligare anledning att låta den behandlas av ett sakkunnigt utskott. Nu har man ju från talmanskonferensens sida sett saken uteslutande formellt och fäst sig vid, att här är ifrågasatt en lag, och med de formella synpunkter,

Om återlämnande från lagutskotten av en dit remitterad motion.
(Forts.)

som här i riksdagen ofta läggas på dylika frågor, måste jag ju erkänna, att det finns goda skäl för ett sådant resonemang. Skulle kammaren nu följa förste vice talmannens yrkande, blir följden den, att motionen närmast kommer att hamna hos andra lagutskottet, och jag förmodar, att andra lagutskottet kommer att föreslå ett sammansatt andra lag- och jordbruksutskott för att på det sättet få sakkunskapen åtminstone i någon mån representerad.

Då emellertid, såsom förste vice talmannen upplyst, andra kammaren redan avslagit memorialet och sålunda ansett, att motionen bör ligga hos lagutskottet, har jag från min sida ingen anledning att göra någon invändning mot förste vice talmannens yrkande.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder annat yrkande ej framkommit, än att vad utskotten i förevarande memorial hemställt skulle avslås.

Därefter gjordes propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å utskottens hemställan; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran jordbruksutskottets utlåtande nr 2.

Om återlämnande från jordbruksutskottet av en dit remitterad motion.

Föredrogs jordbruksutskottets memorial nr 3, i anledning av remiss från andra kammaren angående inköp av remonter.

Förevarande memorial lydde sålunda:

»Till jordbruksutskottet har den 23 januari 1923 från andra kammaren blivit remitterad en inom kammaren väckt motion, nr 148, av herr Poppius m. fl. om inköp av remonter.

Då utskottet funnit ifrågavarande ärende icke tillhöra dess befattning, får utskottet jämlikt § 7 i gällande reglementariska föreskrifter för riksdagen hemställa, att ifrågavarande motion må till andra kammaren återlämnas.»

Herr **förste vice talmannen:** Jag får yrka att kammaren måtte bifalla utskottets hemställan under förklarande, att ifrågavarande motion är av beskaffenhet att böra överlämnas till statsutskottet.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet i det föreliggande memorialet hemställt med förklarande att ifrågavarande motion vore av beskaffenhet att böra överlämnas till statsutskottet.

Efter föredragning av de vid sammanträdet början avlämnade kungl. propositionerna hänvisades dessa, nr 33 till statsutskottet och nr 35 till bankoutskottet.

Herr *Lindhagen* väckte följande motioner:

nr 144, om skrivelse till Konungen angående framförande från svensk sida av vissa krav i fråga om arbetet för Europas ekonomiska återuppbyggande;

nr 145, om skrivelse till Konungen angående åstadkommande av ett svenskt initiativ till en vädjan till Amerikas förenta stater att inträda i det nuvarande folkförbundet och verka för folkfreden m. m.; och

nr 146, om skrivelse till Konungen angående åstadkommande av ett svenskt initiativ till att grundsatsen om nationernas självbestämingsrätt må antagas till internationell lag m. m.

Av dessa motioner hänvisades nr 144 och 146 till kammarens första tillfälliga utskott, varemot motionen nr 145 på begäran bordlades.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 147, av herr *Ekman, Karl Johan*, om skrivelse till Konungen angående ändrade bestämmelser rörande statsbidrag för avlönande av folk-skollärare å ort, där stadgan om folkundervisningen i riket § 1 ej är gällande; och

nr 148, av herr *Stendahl* m. fl., angående utskänkning inom riksdagsrestaurangen av spritdrycker, vin och öl.

Avgåvos och hänvisades till kammarens andra tillfälliga utskott nedannämnda motioner:

nr 149, av herr *Pettersson, Anton*, om skrivelse till Konungen angående beredande av förbättrade ekonomiska villkor åt distributionsföreningar, anslutna till statens kraftverk;

nr 150, av herr *Schedin* m. fl., om skrivelse till Konungen med begäran om utredning och förslag angående reduktion av nu utgående löner vid statens affärsdrivande verk; samt

nr 151, av herr *Wahl*, om skrivelse till Konungen med begäran om utredning och förslag i fråga om beredande av arbete åt tuberkulossjuka konvalescenter.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 8,48 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
